

S.A. Saugmann: Vikingernes tidsregning og kursmetode, Köpenhamn 1981.

Maritim Kontakt nr 2 - utgiven av Kontaktudvalget for dansk maritim historie- og samfundsforskning, Köpenhamn 1981, 70 s - upptar denna gång en enda artikel; S.A. Saugmann: Vikingernes tidsregning og kursmetode.

Nr 1 av tidskriften Maritim Kontakt utkom 1980. I förordet beskrevs målsättningen för denna nya skriftserie. Man önskar publicera artiklar av både fackfolk och fritidsforskare för ett ömsesidigt utbyte och som en inspirationskälla. Första numret upptog inte mindre än nio olika artiklar. Många av dem var mycket intressanta och mycket bra som t ex Heine Jørgen Kisbys beskrivning av Marstaljagten, Morten Gøthches om restaureringen av sluppen Ruth och Jens Schou Hansens om Refleksions seismisk marinarkaeologi - för att bara nämna några.

Lite mer fundersam blir man efter att ha läst Maritim Kontakt nr 2, innehållande ovannämnda artikel. Halva skriften upptas av spekulationer kring skålgropar och deras funktion. Saugmann inläser i dem någon form av astro- arkeologi. Skålgropssystemen skulle utgöra stjärnsystem och användas som "stjärnstenar" och utvisa tidsräkning och riktningar. Personligen är jag mycket kritisk mot hans åsikter. Med lite god vilja kan man nog utläsa nästan vad som helst ur dessa skålgropssystem och jag tror man skall akta sig för att driva dessa tolkningar alltför långt. Författaren bortser dessutom helt ifrån dessa stenars positioner och förmodade datering. Går man tillbaka till titeln på uppsatsen så undrar man verkligen över denna del av innehållet. Författaren redogör ej heller för varför han ägnar skålgroparna sådant stort intresse men det troliga är väl att han söker någon form av bakgrund - ett perspektiv bakåt - för vikingarnas navigationsmetoder - men nog förefaller tolkningarna långsökta.

Andra delen av skriften inleds med ett kort kapitel om själva vikingaskeppen, hur de såg ut och hur de seglades. Uppgifterna är välkända. Här lämnar författaren även utdrag ur det isländska sagomaterialet med uppgifter om etapper och kursangivelser. I detta kapitel redogör författaren också för de gotländska bildstenarnas båtbilder. Det är

märkligt hur han därvid ser på dessa bilder som en definitiv verklighet - som helt korrekt avbildande skeppen, riggarna och seglen - utan att ta någon som helst hänsyn till att vissa detaljer nog får betecknas som rent konstnärligt utförda.

Så följer två avsnitt om vikingarnas kursmetoder - om dagen resp. om natten. Behållningen här är beskrivningen av den solstock med pejlskiva som författaren anser att vikingarna använt sig av. Några bevis härför kommer dock ej fram i uppsatsen. Solstocken är emellertid fullt användbar och har även använts under tider som följer efter vikingatiden. Pejlskivans förekomst under vikingatiden har varit mycket omdiskuterad och omstridd av olika forskare. Författarens solstock med pejlskiva skulle vara ett kombinerat mät- och kalenderinstrument. Det är dock mycket svårt att följa med i hans förslag och beskrivningar. Texten knyter tyvärr ej an till tabeller och teckningar så det hela blir tämligen svårförståeligt. Dessutom hänvisas ej till källorna, vilket ytterligare försvårar det hela. Texten blir på detta sätt löslig och dåligt underbyggd. Jag vet inte heller om det är särskilt meningsfullt att söka applicera förekomsten av denna solstock, som bevisligen förekommer i senare tider, på vikingatidens navigationsmetoder.

Hur som helst idéer är alltid rätt roligt att läsa om och kan ge impulser till fortsatt debatt och forskning. Nämnas bör i detta samhang att vi ännu ej påträffat några fynd av navigationsinstrument som verkligen kunnat dateras till vikingatiden. De komplicerade instrumenten var ju inte heller enligt min åsikt nödvändiga - man kunde klara sig med enkla, naturliga hjälpmedel. Men jag tycker det är värdefullt att diskussionen hålls vid liv och en dag står vi kanske där med de första vikingatida fynden av navigationsinstrument.

Sibylla Haasum